

**2023-24**

**Time - 3 hours**

**Full Marks - 80**

*Answer all units as per instructions.*

*Figures in the right hand margin indicate marks.*

*Candidates are required to answer  
in their own words as far as practicable.*

**UNIT - I**

1. कौटिल्यः किमर्थमर्थशास्त्रं रचितम् ? तस्य ऐतिहासिक मूल्यबोधं प्रतिपादयत । [16

अथवा

विद्याविषयकः विचारे कौटिल्यस्य किमभिप्रायः ।

**UNIT - II**

2. केषांचित् त्रयाणामुत्तरं लिखत । [8 × 3
- (क) विनयशिक्षा किम् ? तस्य प्रयोगविषये विवृणुत ।
- (ख) पौरहित नियुक्ति विषये कौटिल्यस्य किमभिमतम् ?

[2]

- (ग) को नाम दण्डविद्या ? तस्य नकारात्मकं सकारात्मकं दिग् प्रतिपादयत ।
- (घ) राज्यशासने गुप्तचराणां का आवश्यकता ?
- (ङ) जितेन्द्रियः कः ? राज्यशासने तस्य भूमिका किम् ?

UNIT - III

3. केषांचित् पञ्चानामुत्तरं लिखत । [7 × 5]
- (क) के ते रिक्थीनः ? तेषां धनाधिकारः वर्णय ।
- (ख) व्यवहार शब्दस्य को अर्थः ? व्यवहारः अपश्यता राजा केन नियोजयेत् ?
- (ग) दुष्टस्य लक्षणं व्यवहारमध्यायं दृष्ट्या वर्णयत ।
- (घ) कीदृशं धनं राजा द्विजेभ्यो समर्पयेत् कथम् ?
- (ङ) ऋणादाने प्रतिभू भूमिका किम् ?
- (च) को नाम प्रत्यभियोगः ? राजा केन प्रकारेण निरूपयेत् ?
- (छ) केषां कृते व्यवहारः न सिद्ध्यति ? किं तावत् कारणम् ?
- (ज) व्यवहारस्य के ते पादाः ? सोदाहरणं वर्णयत ।

[3]

UNIT - IV

4. संस्कृतभाषया आङ्ग्लभाषया वा अनुवादं कुरुत । [5]
- दर्शनप्रतिभूर्यत्र मृतः प्रात्ययिकोऽपि वा ।  
न तत्पुत्रा ऋणं दर्द्युदद्युर्दानाय यः स्थितः ॥

अथवा

सपणश्चोद्विवादः स्यात्तत्र हीनं तु दापयेत् ।  
दण्डं च स्वपणं चैव ध्वनिने धनमेव च ॥